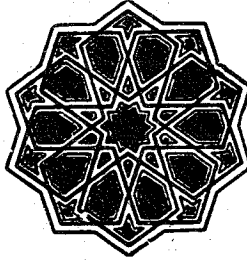

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

CİLT: XXXV

SALİM B. ZEKVAN'IN SÎRE ADLI ESERİNDEKİ MÜRÇİE İLE İLGİLİ KISMIN TERCÜMESİ

Çev: Arş. Gör. Dr. Sönmez KUTLU

a) Salim b. Zekvan

Salim b. Zekvan'ın ne zaman doğduğu, nereli olduğu ve kaç yılında öldüğü konusunda, diğer İbadi yazarlara nazaran oldukça az bilgiye sahibiz. Sadece İbadi yazar Şemmâhî, onun Cabir (öl. 100-103/718-721 yılları arasında)'le mektuplaştığından ve Ebû Ubeyd Müslim b. Ebî Kerîme (öl. 150/767'li yıllar)'nin çağdaşı olduğundan bahsetmektedir¹. Tek kaynaktan gelen bu bilgi, yetersiz ve çelişkilidir. Salim'in hem Cabir'le mektuplaşmış olması, hem de Cabir'den en az elli yıl sonra ölmüş bulunan Ebû Ubeyd'in çağdaşı olması pek makul görünmemektedir. Bu sebeple, bu bilgilerden sadece birisi doğru olabilir. Biz onun Cabir'le mektuplaştığı bilgisinin daha doğru olabileceği kanaatindeyiz. Çünkü Libya'lı İbadi araştırmacı en-Namî, Kuzey Afrika'daki bilinmeyen bazı İbadi yazmalarla ilgili kaleme aldığı bir makalesinde, Cabir'e ait Risâleler koleksiyonu içerisinde, onun Salim b. Zekvan'a cevaben yazdığı bir Risâle'sinden bahsetmektedir². Konuyla ilgilenen bazı batılı araştırmacıların kanaati de onun Cabir'in çağdaşı olduğu şeklindedir³. Diğer taraftan, Salim'e ait gösterilen Sîre'de Haricilik ile ilgili hicrî 70/689 yılından sonraki olaylara yer verilmemesi ve Mürçie ile ilgili metinde bu mezhebin ilk teşekkülü konusundaki bilgilerin yer alması, hem Sîre'nin 70/689'li yılların başında yazıldığını, hem de Salim'in Cabir b. Zeyd'in çağdaşı olduğunu göstermektedir⁴.

1. Ahmed b. Saîd b. Abdülvahid eş-Şemmâhî (928/1522), Kitabü's-Siyer, thk. Ahmed b. Suûd es-Siyâbî, Uman 1987, I, 109.

2. Amr Halife en-Namî, "A Description of New Ibadî Manuscripts From North Africa", Journal of Semitic Studies, 15 (1970), 65; Studies in Ibadism, Cambridge 1971, 11. (Cambridge Üniversitesinde doktora tezi).

3. Bkz. J. van Ess, "Untersuchungen zu einigen ibâditischen Handschriften", ZDMG., 126 (1976), 28; Michael Cook, Early Muslim Dogma, London 1981, 3.

4. Sîre'nin tarihlenmesi konusunda geniş bilgi için bkz. Cook, Early Muslim Dogma, 89-103.

b) Salim b. Zekvan'ın Sîre'si ve Önemi

Eserden Mürcie ile ilgili kısmı tahkik ederek yayınlayan Cook, bu konuda özetle şunları kaydetmektedir: En-Namî'ye⁵, bu eserin hicrî V. asırda yaşamış İbadi alimlerden Bisyarî'nin eserinin bir kısmı olduğu söylenmiştir. O, İbadilikle ilgili yaptığı doktora çalışmasında, Haricilik hakkında bilgi verirken Sîre'nin elindeki mikrofilmine referansta bulunmuştur. En-Namî, bu mikrofilmin Cambridge Oriental Araştırmalar Enstitüsü Kütüphanesi'nde olduğunu kaydediyorsa da, bu kütüphanede, maalesef böyle bir eser yoktur. Orada bulunan Martin Hinds'e ait Or: 1402 numarada kayıtlı farklı bir Uman yazmasından alınmış Sîre'nin mikrofilmli olup en-Namî'nin referansta bulunduğu sayfalar, bu mikrofilmdeki Sîre'nin sayfalarıyla uyuşmamaktadır⁶.

Martin Hinds'e ait olan 393 sayfalık ve her sayfada 19 satır bulunan bu mikrofilm içerisinde, pek çok İbadi yazmanın yanı sıra Salim'in Sîre'si de (s. 154-194 sayfaları arasında) bulunmaktadır. Yalnızca Sîre, yaklaşık 52 sayfadır. Sîre, Kur'an ayetlerine dayalı uzun bir öğüt (s. 154 vd.) başlamaktadır. Bundan sonra, önce Hz. Muhammed dönemi (s. 152-161), Ebû Bekir ve Ömer'le (s. 161-162), Osman ve Ali (s. 162-170) dönemleri ve Necedât ve Ezârika gibi Harici fırkalar (s. 171-177) üzerinde durmaktadır. Daha sonra, Mürcie'ye yönelttiği eleştirilere (s. 179-185) geçmektedir. En sonunda, diğer kimseler tarafından kabul edilmesi istenilen görüşlere (s. 184-194) yer verilmektedir⁷.

Cook, bahsettiğimiz mikrofilmdeki Sîre'nin 179-184. sayfaları arasında bulunan Mürcie'yle ilgili kısmını tahkik ederek yayınlamış⁸ ve İngilizceye⁹ çevirmiştir. O, bu metni paragraflara ayırarak numaralamış ve sonuna, yine Sîre'de 192 ve 193. sayfalarda geçen Mürcie'yle ilgili iki ayrı ifadeyi de ilave etmiştir. Biz, bu metni, paragraf numaralarına bağlı kalmak suretiyle, aynen çevireceğiz.

Şimdiye kadar, Hasan b. Muhammed'in Kitabü'l-İrcâ'sının İrcâ fikri hakkında bilgi veren ilk kaynak olduğu kabul edilerek Mürcie'nin doğuşu bu eserin yazılış tarihi olan hicrî 75'ten sonraya bırakılmaktaydı. Salim'in Sîre'si, Mürcie'nin teşekkülü konusundaki bu

5. Salim b. Zekvan'a ait gösterilen bu eserin asıl yazması, Uman'lı bir şahsa aittir. en-Namî eserin mikrofilmli ondan almıştır.

6. Early Muslim Dogma, 4.

7. Bu yazmanın içeriği konusunda ayrıca bkz. Cook, Early Muslim Dogma, 4.

8. Bkz. Early Muslim Dogma, 163-163.

9. Early Muslim Dogma, 23-26.

fikrin değişmesine sebep oldu. Cook, *Early Muslim Dogma* adlı monografik çalışmasını bu amaçla kaleme aldı. Çünkü eserde verilen bilgiler tahlil edildiğinde, onun hicrî 70'li yılların başında yazıldığı anlaşılmaktadır. Bu durumda, Mürchie'nin bu tarihten önce teşekkül etmiş olması gerekir. İkinci önemli nokta ise, *Sîre*, *Kitabü'l-İrcâ*'dan daha önce kaleme alınan ve Mürchie hakkında bilgi veren eserler arasında bilinen ilk eser olmasıdır. Yalnız *Kitabü'l-İrcâ*, bizzat Mürchie mensubu olan Hasan b. Muhammed tarafından, Ebû Bekir ve Osman aleyhtarî Sebeiyye'nin fikirlerini çürütmek için kaleme alınırken, *Sîre* bir Haricî tarafından Mürchie'nin fikirlerini çürütmek için kaleme alınmıştır. Bu bakımdan, *Kitabü'l-İrcâ* Mürchie için olan öneminden bir şey kaybetmemiştir. Bilakis *Sîre*'deki Mürchie ile ilgili kısmın yayınlanmasıyla daha büyük önem kazanmış ve ondaki bazı konular daha iyi anlaşılmıştır. Bu iki eser, içerik itibarıyla karşılaştırıldığında, *Sîre*'de ele alınan bilgiler, İrcâ fikrinin ilk aşamasını, *Kitabü'l-İrcâ* ise ikinci aşamasını temsil etmektedir. Mürchie'nin Osman ve Ali'nin durumlarını Allah'a bırakma fikrini Haricilerin bu iki halifeyi tekfir görüşlerini reddetmek için ortaya attıkları anlaşılmaktadır. Fakat *Kitabü'l-İrcâ*'da bu fikrin müdafaası ile birlikte, daha çok Ebû Bekir ve Ömer'in tartışma dışı bırakılması savunulmaktadır. Bu durum, onun daha çok Ebû Bekir ve Ömer'i de tartışmaya başlayan ve onlar hakkında ileri geri konuşan Sebeiyye'yi reddetmek için kaleme alındığını ve İrcâ fikrinin ikinci aşamasını temsil ettiğini göstermektedir¹⁰. Diğer taraftan, *Sîre* İslam Düşüncesi'nde ilk ortaya çıkan Haricilik ve Mürchie arasındaki anlaşmazlıkları bize kadar ulaştıran ilk metindir.

c) *Mürchie ile İlgili Metnin Tercümesi*

1. Sonra, peşinde gidebilecekleri öncüler olmayan ve doğruluklarını örnek alacakları dostları bulunmayan diğer insanlar, ircâ (hükmü erteleme) fikrini benimsediler ve dediler ki: "bizim gördüğümüz ve bizzat hazır bulunduğumuz son ayrılık (الفرقة الآخر)¹¹ konusuna gelince, bu konuda şahitlik yapmaya hazırız. Fakat bizim görmediğimiz ve yetişemediğimiz ilk ayrılık konusunda (الفرقة الأولى)¹² verilecek hükmü erteleriz. Çünkü -iddialarına göre- onlar bu olayı yetişemedikleri için onu görmediler. İddia etti-

10. Joseph van Ess, "Das Kitabü'l-Irqa des Hasan b. Muhammed b. el-Hanafiyye", *Arabica*, XXIII (1974), 24.

11. Cemal ve Siffin'den sonra meydana gelen olaylar kastedilmektedir (Ç.).

12. Cemal ve Siffin olayları kastedilmektedir (Ç.).

ler ki, her kim müslümanların şahitliğini ölçü olarak kendisinin biz-zat görmediği bir konuda kendinden önce meydana gelmiş bir hadi-sede bir kimseye (İslam'dan) sapmıştır (dalalettedir) şeklinde şahitlik ederse, kendisi dalalettedir. Onlar, (bu konuda) Allah'ın dininin (hükümünün) bu olduğunu iddia ettiler. Eğer onların bu şekildeki fikirleri doğru olursa, ilk ayrılıklarda yer alanların tümü küfre gir-miş olur.

2. Çünkü Ali Kufe'lilere giderek onları, Osman'dan ayrılıp uzaklaşmaya ve onun kanını talep edenlere karşı savaşmaya çağır-dı. Kufe'liler Osman'ın yaptıklarını (davranışlarını) görmemelerine ve yanında bulunmamalarına rağmen, kendilerine ulaşan bilgiyi ka-fi görerek Ali'nin çağrısını kabul ettiler. Aynı şekilde Talha ve Zü-beyr de Basra'lılara giderek, onları Osman'ı dost edinmeye, kanını talep etmeye ve gerek Ali, gerekse taraftarlarıyla savaşmaya çağır-dı. Basra'lılar onların ihtilaf ettikleri hiç bir şeyi, doğrudan bilme-dikleri halde Talha ve Zübeyr'in çağrısını kabul ettiler. Eğer İrcâ fikri doğru ise o zaman Kufe'liler ve Basra'lılar doğrudan bilgi sa-hibi olmadıkları bir konuda, müslüman olarak gördükleri bir kim-senin şahitliğini ölçü olarak kendilerine yapılan çağrıyı kabul et-mekle küfre girmişlerdir. Ayrıca Ali, Talha ve Zübeyr de bu toplulukları doğrudan bilgi sahibi olmadıkları bir konuda, müslü-manların kanının akıtılmasını helal görmeye ve bu hususu kabul et-meyenlerden uzaklaşmaya çağırılmaları dolayısıyla kafir oldular. Çünkü eğer bir kimsenin doğrudan bir bilgisi olmadığı ve kendisinden önce meydana gelmiş bir konuda yapması gerekenin Allah'ın da (dinî) emri olan İrcâ ise onlar bu İrcâ fikrine aykırı hareket etti-ler.

3. Aynı şekilde Mürcie de kendi fikirlerine aykırı hareket eden kimselerle ilgili hüküm vermeyi ertelemekle kafir oldular. onların görüşlerine göre, kendi döneminden önce yaşamış ve kible ehli olan birinin dalalette olduğuna şahitlik etmek sapıklık (dalalet) ise, uygulamada buna aykırı şahitlikte bulunmuşlardır. Çünkü onlar toplumlarının gençlerini Muaviye'den ayrılmaya ve onunla bütün ilişkileri kesmeye (beraet) çağırıyorlardı. Bir müslümanın, müs-lümanların şahitlikte bulunmadığı bir kimse hakkındaki şahitliği sapıklık (dalalet) ise, halkı, katılmalarının sapıklık olabileceği bir şeye çağırmaları da sapıklıktır (dalalettir). Diğer yandan, eğer müs-lüman bir kimsenin, müslümanların şahitlikte bulunmadığı birisi hakkındaki şahitliği doğru ise, o zaman da bunun sapıklık olduğunu kabul etmekle dalaletle düşmüşlerdir.

4. Allah'a hamd olsun, bütün bunlardan sonra, onların hiç bir çıkış yolu kalmadı. Eğer, Muaviye, birinci ayrılıkta yer alanlarla (*أشربة الأولين*)¹³ bir değildir, çünkü ilk ayrılıkta yer alanlar, Resulullah'ın ashabıydı, şeklinde itiraz ederlerse, şöyle cevap veririz: Muaviye de Resulullah'ın hısımdır¹⁴, aynı zamanda onun kâti-bidir. Diğer yandan Ömer b. el-Hattab da onu çok sevdiği ve takdir ettiği için vali olarak Şam halkına göndermiştir.

5. Eğer, birinci ayrılıklarda yer alanlar konusunda Ehl-i Kible'nin şahitliği farklı farklıdır, derlerse şu cevabı veririz: "Muaviye hakkında da Ehl-i Kible'nin şahitliği farklı farklıdır. Bazısı onu istemiştir, bazısı istememiştir". Sorurlarsa ki, "Muaviye konusunda eğer sapık değilse, bugün hiç kimse bizimle ayrılığa düşmez. O halde, bizim sapıkların sözünü alarak, müslümanların şahitliğini reddetmemiz gerekmez. Çünkü Allah bizim müminlere inanmamızı emreder, sapıklara inanmamızı ise yasaklar. Allah, Resul'ünün müminlere inanması konusunda şöyle dedi: "İçlerinden bazıları da Peygamber'e eziyet ederler: 'O, (her söyleneni dinleyen) bir kulaktır' derler. De ki: '(O), sizin için bir hayır kulağıdır. Allah'a inanır ve müminlere inanır. Sizden inananlar için de bir rahmettir. Allah'ın Resulünü incitenlere acı bir azab vardır"¹⁵, diğerleri için ise şöyle dedi: "(Savaştan) geri dönüp onların yanına geldiğiniz zaman size özür beyan ederler. De ki: "Hiç özür dilemeyin, size inanmıyoruz! Allah bize sizin haberlerinizden bir çok şeyleri bildirdi. Yaptığınızı Allah da görecektir, Resulü de. Sonra görülmeyeni ve görüleni bilen huzuruna döndürüleceksiniz. O size yaptıklarınızı haber verir"¹⁶.

6. Derlerse: "Muaviye'den ayrılıp uzaklaşmaya çağırdığınız genç kuşaktan herkes, onun izlediği politikadan geriye kalanlara (etkilerine) bizzat tanık olduklarından dolayı onun sapıklığını kesin olarak bilmektedirler" (Onlara cevabımız şudur:). Allah'a hamd olsun bugün biz de, birinci ayrılıkta (fitne hadiselerinde) yer alanlardan sapık olanların sapıklığını, onların izledikleri politikaları ve müslümanların onlardan uzaklaştıklarına dair elde ettiğimiz bilgilerle bilmekteyiz.

13. Cemal ve Sıffin savaşlarına katılanlar kastedilmektedir (Ç.).

14. Hz. Peygamber, Muaviye'nin üvey kız kardeşi Ümmü Habibe ile evlenmiştir. Bu yüzden, Muaviye, Hz. Peygamber'in kayın biraderidir (İbn Sa'd, Tabakât, Beyrut trz., VIII, 96 vd.; İbn Habîb, Kitâbü'l-Muhabber, thk. I. Lichtenstater, Haydarabad 1942, 85 vd (Ç.).

15. Tevbe 61.

16. Tevbe 94.

7. Birinci ayrılıkta yer alanlardan kimin müslüman kimin sapık olduğunu bilmediklerini iddia ederken Ebû Bekir ve Ömer'in müslüman olduklarını nasıl bilecekler. Üstelik birinci ayrılıkta yer alanlar Ebû Bekir ve Ömer'den sonraydılar. Eğer derlerse, "Ebû Bekir ve Ömer'n müslüman olduğu konusunda kible ehlinin bütünü birleşmiştir, bunun için o ikisini dost edindik, ama birinci ayrılıkta yer alanlara gelince, onların müslüman veya sapık oldukları konusunda kible ehli ayrılığa düşmüştür. Onlarla ilgili hükmü ertelememizin sebebi de budur". Onların böyle bir deliline şöyle itiraz ederiz: "Hatta Ebû Bekir ve Ömer hakkında da kible ehlinin şahadeti farklı farklı olmuş, Sebbâbe (Sebeiyye)'den pek çoğu onlardan uzaklaşmışlardır. Eğer şöyle cevap verirlerse, "Biz Sebbâbe (Sebeiyye)'nin Ebû Bekir ve Ömerle ilgili yalanlarını ve onlara karşı zulümlerini, bugün sapık olduklarına dair elimizdeki kesin bilgilerle (vesikalarla) bilmekteyiz". Mürcie, birinci ayrılıkta yer alanlara dost olanların, onlar hakkında yalan mı yoksa doğru mu söylediklerini, bu sözü söyleyenlerin, dalalette veya hidayette olduğuna dair ellerindeki mevcut kesin delillerle biliyorlar. Eğer sorarlarsa ki, "Bizim şahitliğimizi tasdik eden, bizim kiblemize yönelen, Peygamberimiz'i kabul eden bir topluluğun şahitliğini nasıl kabul ederiz? O zaman şöyle cevap verilir: "Onlar (Mürcie) kendi şahitliklerini kabul eden, kiblelerine yönelen, Nebilerini doğrulayan Sebbâbe (Sebeiyye)'nin Ebû Bekir ve Ömer hakkındaki şahitliklerini nasıl reddediyorlar? Aynı kibleye yönelen Ezarika'nın recimle ilgili fikirlerini nasıl reddediyorlar"?

8. Onlar (Mürcie); kendi toplumlarını yöneten kıralların mümin ve müslüman olduklarını (bunun yanı sıra), Allah'ın onlardan ayrılıp uzaklaşmayı helal, dostluğu ve Allah'tan bağışlanmalarını dilemeyi haram kıldığını iddia ettiler (Bu iddialarına şöyle itiraz edilebilir:). Eğer onlar mümin ve müslüman iseler (o zaman Mürcie), onlara dost olmayı ve Allah'tan bağışlanmalarını istemeyi haram kılmakta kendileri dalalette düşmüştür. Çünkü Allah şöyle buyurur: "Mümin erkekler ve mümin kadınlar birbirlerinin dostudurlar"¹⁷. Bir başka ayette de: "Kendi günahın ve müminlerin günahları için Allah'tan bağışlanmanızı iste"¹⁸ buyrulmaktadır. Eğer onları dost edinmek ve Allah'tan bağışlanmalarını dilemek bütün müslümanlara haram ise, o zaman böyle kimselere mümin demeleri dolayısıyla kendileri dalalette düşmüş olurlar.

17. Tevbe 72.

18. Muhammed 21.

9. İddia ettiler ki: "Onlar sapık müminlerdir. Şöyleki, imanları kendilerini sapıklıktan (dalaletten) kurtaramamış, dalalette olmaları ise, küfrü ve imandan uzaklaşmalarını gerektirmemiştir. Muhakkak ki insanlardan her biri, Allah'ın vermiş olduğu hükme göre ya mümindir veya kafirdir. Allah, va'dinden dönmeyeceği için şu sözleri hala geçerlidir: "Şüphesiz ki, Allah iman edenleri dosdoğru bir yola sevkeder"¹⁹. Ayrıca iman edenleri sabit kılacağını da va'd eder: "Allah iman edenleri dünya hayatında, hak ve hakikatı üzere sabit kılar, zalimleri ise, saptırır. Allah dilediğini yapar"²⁰ (Mürchie'nin bu iddialarına şöyle itiraz ederiz:). Eğer onlar, mümin iseler, mümin olanların dalalette olduklarına dair şahitlik yaptıklarından, kendileri sapıklığa düşmüşlerdir. Çünkü Allah müminlere şunu haber verdi: "Şüphesiz ki Allah, iman edenleri dosdoğru yola iletir"²¹. O halde, Allah'ın doğru yola iletmediği kimseler sapık olamaz. Eğer onlar, Mürchie'ye göre sapık kimseler iseler, o zaman da sapık olanların mümin olduklarına şahadette bulduklarından dolayı dalalete düşmüşlerdir.

10. Mürchie'nin bir kısmı Kur'ân'dan öğrendiklerini iddia ederek onları imandan uzak kafir olarak kabul ettiler. Bununla beraber, onları küfürden uzak mümin olarak kabul edenleri de dost edindiler (Onların bu iddialarına şöyle itiraz edilir:). İddia ettikleri gibi, eğer onlar imandan uzak kafirler iseler, hem kafirleri küfürden uzak mümin olarak kabul edenler, hem de bu şekilde şahitlik yapan kimseleri dost edinmekten dolayı kendileri sapıklığa düşmüşlerdir. Eğer küfürden uzak müminler iseler, aynı şekilde hem müminlerin imansız kafirler olduklarına şahitlik edenler, hem de bu şekilde şahitlik yapan kimseleri dost edinmelerinden dolayı kendileri (Mürchie) sapıklığa düşmüşlerdir. Böylece Mürchie'nin iddiaları çürütüldü (Mürchie'nin durumu feshedildi).

11. Onların sapıklıkta birleştikleri husus, kendi görüşlerini din edinmeleri, bu konuyu kendi çıkarları açısından değerlendirerek daha önce Allah'ın hidayete erdirdiği kimselerin yolundan sapmaları ve müslümanların şahitliğini, sapıkların şahitliği ile reddetmeleridir.

12. Onlar (Mürchie), karşılaşmadıkları bir konuda şahitliklerinin geçerli olduğunu kabul edenlerin sapık olduklarını iddia ettiler. Onların bu fikri doğru olursa, toplumlarının gençlerini yetişmedikleri ve doğrudan bilgilerinin bulunmadığı kimselerden ayrılmaya çağır-

19. Hacc 54.

20. İbrahim 27.

21. Hacc 54.

makla kendileri sapıklığa düşmüş olurlar. Melikleri mümin olduğu halde onlara dostluğu haram kılmak, alakalarını keserek onlardan ayrılmak ve onlar için af dilemeyi terk etmekle sapıklığa düşmüşlerdir. Eğer melikleri mümin değilse, o zaman da, onları mümin olarak isimlendirdikleri ve mümin olduklarını iddia edenleri de dost edindikleri için sapıklığa düşmüşlerdir. Diğer yandan düşmanlarından ayrılma konusunda, kendilerine katılan ve düşmanlarından biri olmadıkça kendilerine dost olmayan bir kavmi (grubu) dost edinmekle yine dalalettedirler. Sapıklığa düştükleri bir nokta da, şahitlikleriyle davranışlarının (siretlerinin) farklı farklı olması konusudur.

13. Onlar Allah'ın kitabını vahyettiğinden farklı bir anlamda tevil ettikleri için, sapıklığa düşmüşlerdir. Çünkü onlar Allah'ın "Onlar bir ümmetti, gelip geçti. Onların kazandıkları kendilerine, sizin kazandıklarınız da sizedir. Siz onların yaptıklarından sorumlu değilsiniz²² sözünü ve Firavun'un "ilk nesillerin durumu nedir?"²³, sorusuna Musa'nın "Onlar hakkında bilgi Rabbinin katında bir kitaptadır. Rabbim ne şaşırır, ne de unuttur"²⁴ şeklinde verdiği cevabını "hükümün ertelenmesi" (İrcâ) olarak tevil ettiler.

14. Allah'a yemin olsun ki, eğer bu fırkanın (Mürchie) çağdaşları olan kible ehlini Allah'ın geçmiş ümmetler olarak isimlendirdiği kimselerle aynı yere koyarsak o zaman, onları (bu fırkanın çağdaşları olan kible ehlini) "Allah'ın seçkin ve mükemmel elçileriyle"²⁵ aynı mevkie koymuş oluruz. Bu ayet hükümün ertelenmesi (İrcâ) ile ilgili hiç bir şey içermemektedir. Çünkü Allah'ın bahsettiği bu ümmet, kitap ehlinin haklarında şüpheye düştüğü kimselerdir. Şöyleki, "Yoksa, siz İbrahim, İsmail, İshak, Yakub ve torunlarına, Yahudi ve Hristiyan olduklarını mı söylüyorsunuz? Onlara de ki, siz mi daha iyi biliyorsunuz, yoksa Allah mı? Allah'ın bildirdiği, o yanındaki gerçeği gizleyenlerden daha zalim kim vardır? Allah, yaptıklarınızdan habersiz değildir"²⁶ ve "Onlar bir ümmetti, gelip geçti. Onların kazandıkları kendilerine, sizin kazandıklarınız da sizedir. Siz, onların yaptıklarından sorumlu değilsiniz"²⁷.

Allah'a hamd olsun biz Allah'ın resulleri ile ilgili hükümü ertelemeyiz (İrcâ etmeyiz). Bilakis, "derece (makam) sahibi kimseler"²⁸

22. Bakara 134, 141.

23. Tâ-hâ 50.

24. Tâ-hâ 51.

25. Sa'd 47.

26. Bakara 140.

27. Bakara 141.

28. Bakara 253.

olduklarını kabul ederek onları dost ediniriz. Aynı zamanda onların kusur ve şüpheden uzak olduklarını kabul ederiz. Eğer birinci ayrılıkta yer alanları Peygamberlerle aynı görürsek o zaman onlar hakkında hükmü ertelemeye (İrcâ) ve şüpheye gerek kalmaz.

15. Firavun'un ilk nesillerle ilgili Musa'ya yönelttiği soruya gelince Allah, Nuh, Hud, Salih, İbrahim ve Lut'u Musa'dan önce gönderdi. Gerek bu Peygamberler ve onlara inananlar ve gerekse düşmanları ilk nesillerdir. Halbuki, Mürçîler, Musa'nın bunların hepsini aynı kefeye koymakla onlara iftira ettiler. Çünkü Musa böyle yapmadı. Bilakis o, kardeşlerini dost edinerek düşmanlarından uzaklaştı. Böylece onların (Mürçie'nin) kendileri hataya düştüler. Delilsiz tartışılar ve delil getirdikleri Kur'ân ayetlerinin anlamlarını asıl anlamlarının dışında bir anlamda tevil ederek onları tahrif ettiler. Dini ise, birlik ve beraberlikten (cemaatten) ibaret gördüler. Allah'a and olsun ki, birinci ayrılıkta yer alanlara çağdaş olan Allah'ın kulları kafir ise, onların küfrünü bilemezler. Eğer dalalette veya hidayette olanlar şeklinde ayrılmışlar iseler, o zaman da, kendileri bu iki firkadan her hangi birinin devamı olamazlar.

(Bundan sonra, ilave edilecek 16. ve 17. paragraf Mürçie'yle ilgili diğer iki pasajı içermektedir. 16. paragraf, "bizim görüşlerimiz olarak verilen uzun bir ifadede yer almaktadır ve açıkça Mürçie'ye atıfta bulunmaktadır. s. 192. 16).

16. Biz daha önce yaşamış ve bizim görmediğimiz müslümanları, yine müslümanların şahitliği sebebiyle dost ediniriz. Aynı şekilde, daha önce yaşamış ve bizim görmediğimiz zalim imamlar ve dostlarından da yine müslümanların aleyhlerinde şahitlikleri sebebiyle uzak dururuz (teberri ederiz).

(II. pasaj (17. paragraf) ise, diğer mezheplerin (inanç) taraftarlarına yöneltilen bir dizi talepler (s. 193 ve satır 8'den itibaren) içerisinde geçmektedir).

17. ...Mürçie'den Rab'leri Allah'tan ittika etmelerini, kendilerinden önce yaşamış (çağdaşları olmayan) müslümanlara dostlukları ve yine çağdaşları olmayan zalim imamlardan uzaklaşma konusunda müminlere inanmalarını, böylece onların başkalarıyla ilgili şahitliğini, başkalarının kendileri hakkında dalalette oldukları şeklindeki şahitliği gibi kabul etmelerini ve Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyen yöneticileri Allah'ın verdiği isimle (kafir olarak) isimlendirmelerini istiyoruz.